

ÇOCUK GELİŞİMİ

"Büyüme" yapısal bir artışı dile getirir. Bedende gerçekleşen sayısal değişiklikleri içerir (kilo, boy artışı gibi). Çocuk, sadece fiziksel olarak büyümekle kalmaz, aynı zamanda beyniyle, iç organlarının yapı ve büyüklüklerinde de değişimler olur. Beynin gelişimi sonucu, çocukta giderek artan bir öğrenme, anımsama ve yargılama yeteneği oluşur. Böylece fiziksel büyümeye koşut olarak, çocuk zihinsel olarak da gelişir. Buna karşılık, "Gelişme" değişikliklerin niceliği yanında niteliğini de içermektedir. Gelişme kavramı, düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi dile getirmektedir.

Gelişimin beş temel özelliği vardır: Gelişim;

1. Dinamik bir olgudur.
2. Genetik bireyselliğin bir sonucudur.
3. Giderek artan bir bireyselleşme sürecidir.
4. Ardarda giden, düzenli ve dengeli bir süreçtir.

Yapılan gözlem ve çalışmalar, belli gelişim dönemlerinde çocuklarda ortak olan eğilim ve davranış kalıplarının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Gelişim süreci;

- * Motor Gelişim,
- * Bilişsel (Zihinsel) Gelişim,
- * Dil Gelişimi,
- * Duygusal ve Sosyal Gelişim alanlarında , gelişim hızları yaşa bağlı olarak değişir.

1- BEBEKLİK DÖNEMİ (0-2 YAŞ)

Çocuğun eğitimi açısından 0-2 aylık dönemin önemi büyüktür, çünkü gelişimin tüm yüzlerine ilişkin temeller bu dönemde atılır.

1. a. MOTOR GELİŞİM

Motor becerilerinde baştan aşağıya ve bedenin merkezinden dışa doğru bir gelişim seyri görülür.

1. Refleksler: Bebekler geniş refleksler topluluğuyla dünyaya gelirler. Emmeye başlama refleksi, arama refleksi, yutma

refleksi, moro refleksi, babinski refleksi, yakalama refleksi, adım atma refleksi bunlardan bazılarıdır. Bu reflekslerden çoğu doğumdan sonraki 3-5 ay içinde azalarak geçmektedir.

2. Motor Yeteneklerin Gelişimi: Yeni doğanın hareket yetenekleri fazla etkileyici değildir. Çocuğun ilk kazandığı yeteneğin başını kaldırmak olduğu, bunun ardından el ve kollarını kullanabildiği, nihayet ayak ve bacaklarını kullanmaya başladığı görülmüştür.

0 ay - Fötal duruşunu sürdürür.

1. ay - Çenesini kaldırabilir.

2. ay - Göğsünü kaldırabilir.

3. ay - Başarısız uzanmalarda bulunur.

4. ay - Destekle oturur.

5. ay - Kucağa oturup nesneleri yakalar.

6. ay - Mama sandalyesinde oturup sallanan nesneleri yakalar.

7. ay - Kendi başına oturabilir.

8. ay - Yardımla ayağa kalkabilir.

9. ay - Sandalyeye tutunarak ayakta durabilir.

10. ay - Emekler.

11. ay - Eli tutulduğunda yürüyebilir.

12. ay - Bir eşyayı tutup kendini çekerek ayağa kalkabilir.

13. ay - Dört ayak üzerinde merdiven çıkabilir.

14. ay - Kendi başına ayakta durabilir.

15. ay - Kendi başına yürüyebilir.

El yakalama becerisinde; 6 aylık bebek nesneyi tüm eliyle yakalamaya çalışır, 9 ay civarında yakalama davranışı tüm parmaklar tarafından yürütülür ve 2 yaşında sadece başparmak ve işaretparmağı ile küçük nesneleri yakalar.

1.1b ALGISAL GELİŞİM

Görme keskinliği; doğumdan hemen sonra parlaklıktaki değişime duyarlıdır ve bu duyarlılık ilk iki ay içerisinde hızla gelişir. Yeni doğan bebekler 19 cm. uzaklıktaki nesneleri net görebilirler. Dört aylıkken normal bir yetişkin gibi görebilirler.

Şekil algısı; 5-7 hafta arasındaki bebeklerin daha çok gözlere baktığı belirlenmiştir. Bu nedenle, bebekle sağlanan göz teması,

bebekle bakıcısı arasında sosyal bağın gelişmesinde önemli rol oynar.

Algısal değişmezlik; iki aylık bebeklerin şeklin değişmezliğinin algısına, 4 aylık bebeklerin ise rengin değişmezlik algısına ulaşmış oldukları gösterilmiştir.

Derinlik algısının; bebeklerde 1. 5-2 ay sonra geliştiği düşünülmektedir. Nesne kavramı; nesnenin sürekliliğine ilişkin ilk kanıt iki ay dolaylarında kendini gösterir. Bebeğe gösterilen oyuncak saklanınca şaşırdığı görülür. Ancak arama davranışı 6 ay dolaylarında görülür. Tamamen görüş alanından çıkan nesnenin aranması ise 8-12 aylar arasında gelişir. İşitme duyusu; yeni doğmuş bebeklerin yetişkinlere yakın bir keskinlikle duyabildikleri gösterilmiştir.

Konuşma algısında; çok küçük bebekler konuşma seslerini algılayabilir ve konuşucuları çok erkenden ayırt edebilirler. Gerçekten de bebekler anne babalarının yüzlerini daha henüz tanımadan önce, onları seslerinden ayırt edebilir gibidirler.

Koku ve tat alma duyuları; yeni doğmuş bebekler kokuları ayırt edebilirler, ancak koku duyusu 6 yaşına kadar tamamlanır. Yeni doğmuş bebekler hem tatlı, ekşi ve biberli gibi tatlara duyarlıdırlar hem de aralarında ayırım yapabilirler.

1. c. SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM

Sosyal ilişkilerin tartışılmasında temel kavram "ATTACHMENT-BAĞLILIK"dır. "Bağ" kavramı, iki kişi arasındaki duygusal bir zincir olarak açıklanır. Anne-baba ile çocuk arasındaki bağın oluşum sürecinde iki adım vardır:

Birinci adım: İlk bağlar (anneler açısından). - Annelerin çocuğuna karşı duyduğu bağın oluşumunda kritik bir dönemin varlığı ileri sürülmektedir ki bu da doğumdan hemen sonraki dönemdir. Bu dönemde bebeklerini kucaklarına alarak seven annelerin, çocuklarına daha kuvvetli bağlarla bağlandıkları belirlenmiştir.

İkinci adım: Bağların kaynaşması. - İlk hafta ve aylarda anne-baba ile bebek arasında karşılıklı olarak birbirlerine kenetlenme, bağlanma şeklinde davranış örüntüleri gözlenir. Gerçek bir bağın

oluşması için zamana ve denemelere ihtiyaç vardır. Bu süreç kesin bir şekilde yürüdükçe ve anne-baba çocuklarının ihtiyaçlarını sezmeye başladıkça, anne-babalık görevi daha doyumlulu olmaya başlar ve bebeklerine olan bağları kuvvetlenir.

Babaların çocuklarına olan bağlarının annelere benzediği, fakat doğumdan birkaç ay sonra, babaların annelerden farklı bir rol üstlendikleri araştırmalarda saptanmıştır. Annelerin çocukların bakımını üstlendikleri gibi, onlarla daha fazla konuştukları, daha fazla kucaklarına aldıkları, daha fazla şefkat gösterdikleri ve daha kesin bir etkileşime girdikleri görülmüş; Babaların ise daha çok çocuklarıyla fiziksel boğuşma davranışına girdikleri ve daha çok oyun oynadıkları gözlenmiş, bunun da bebekle etkileşim örüntüsünde pek etkili olmadığı bulunmuştur.

Bebğin anne-babasına olan bağlarının gelişimi:

Bağlanma Öncesi. İlk 3-4 ay süresince bebek kişilere ayırım yapmadan tepkide bulunur.

3. Faz. 3-5 ay arasında ise bebek yüzler arasında ayırım yapar ve aşına olduğu kişi bebeği daha kolay kesinleştirir.
4. Faz. 6-7, 11-12 ayları arasında bebek genellikle tek bir kişiye bağlanır, bu da genellikle annedir. 6-8 aylar arasında bağlandığı kişiye karşı ayrılma endişesi başlar. 8-12 aylar arasındaki bebeğin yabancılardan korkma davranışı, yine bu bağ kanıtlayıcı bir tepkidir.
5. Faz. 2-3 yaşlarına doğru konuşmaya ve yürümeye başladıkça, yetişkinin muhakkak yanında olmasını istemez ve çevreyle temasını arttırır.

Annenin tepkilerinin çocuklarıyla olan etkileşime etkisi: Annenin güven duygusu; Güvensiz anneler genellikle ya sık sık çocuklarına bakma ve eğitme biçimlerini değiştirirler ya da hiçbir esneklik göstermeden belirli bir rutin içinde hareket ederler, çünkü bu rutin kendilerinin sahip olmadıkları güven duygusunu sağlar. Bu tür tutumlar ise çocuklarda güvensizliğe neden olur.

Annenin bebeğinin özelliklerini ve gereksinimlerini algılama derecesi; Anneleri ile uyumlu etkileşim içinde olan bebeklerin

evrelerine karşı daha ilgili ve daha az rkek oldukları, bebeđine daha fazla tepki veren annelerde bebeklerin istekleri kolaylıkla yerine getirme olasılıklarının daha fazla olduđu grlmştr. Anneleri ile olumlu sosyal iliřki iinde olan bebeklerin evrelerini ve yeni nesneleri keřfetmeye daha aık oldukları belirlenmiřtir. Ancak annenin tepki dozunu kaırıp, ocuđun en hafif sızıldanmalarına geređinden fazla duyarlı olup tepkide bulunması da anne ile ocuk arasında sembiyotik bađın geliřmesine neden olur ki, bu da ocuđun bađımsız bir kiřilik geliřtirmesini engeller.

Annelerin bebeklerinin faaliyetlerine tepki řekli; Annenin tepkilerinin bebeđin davranıřıyla uyumlu olması halinde, bebek neden sonu iliřkisini daha kolay sezecek, bebeđin zeka geliřimi olumlu bir řekilde etkilenecek ve evre zerinde etkili olabileceđi konusunda olumlu bir beklenti iine girebilecektir. Annelerin bebeklerinin olumlu ve olumsuz davranıřlarına gsterdikleri tepki řekilleri bebeklerin evreye karşı uyumu aısından nemlidir. Annelerin iletiřim biimlerinin bebeklerin zihinsel geliřimine etkisi; Dođumdan on yařına kadar sren dnem iinde yapılan bir arařtırmada duyarlı ve tepki veren annelerin ocuklarının on yařındaki zeka blmleri, duyarsız ve tepkisiz annelerin aynı yařtaki ocuklarının zeka blmlerinden daha yksek bulunmuřtur.

Yařamın ilk aylarında bebek kendini diđer bireylerden ayıramaz, kendisini annesinin bedeninin bir uzantısı olarak algılar. Bazı deneyler ocukların ođunluđunun 21 ile 24 ayları arasında kendilerini aıka ayrı bir varlık olarak grdklerini gsterir niteliktedir.

1.d. BİLİřSEL (ZEKA) GELİřİMİ

ocuđun dnya hakkında bilgisi řekillendike birbirine bađlı zihinsel geliřim evrelerinden getiđi savunulur. Yařamın ilk 18 ayında bebeđin đrenmesi, algı ve hareketlerini organize etme řeması ya da duyu hareket řeması biiminde dzenleme ve geliřtirmekten ibarettir.

0-1ay arasında dođuřtan olan refleks tepkilerini geliřtirirler.

1-4. aylar arasında; bebekler hareketleri üzerinde daha istemli bir denetim sağlayabilir ve yaptıkları davranışı yinelemekten hoşlanır, çevredeki ilginç değişiklikleri fark edebilirler.

4-8. aylar arasında; neden ve sonuçları ayırma yeteneği görülmeye başlar. Sabit duran nesneleri tüm duyularıyla inceler, dikkatlice bakıp seslerini dinler, nesneleri birçok kez elleri içinde döndürürler. Sadece zevk almak için birçok karmaşık ve ilginç yolu denerler ve böylece de oyun davranışlarına ilk kez girişirler. yetişkinlerin kol ve bacaklarıyla yaptıkları hareketleri taklit edebilirler.

8-12 ay arasında; en büyük özelliği daha mükemmel şekilde neden ve sonuçların birbirinden ayrılmasıdır. Amaçlarına götürecek yolları deneyerek, değiştirerek uygun olanını bulmaya çalışırlar. Görüş alanından kaybolan oyuncakları ararlar. Daha önce yapmadıkları yetişkin davranışlarını taklit edebilirler.

12-18 aylar arasında; bebek deneme yanılma yoluyla sorunların çözümü için yeni yollar keşfeder ve keşfinin sonuçlarını görmeye çalışır. Yerden aldığı oyuncakları atar, böylece seslerini, kırılma seslerini fark ederler. Görüş alanından çıkan nesneyi sistematik olarak en son saklanan yerden arama davranışı gösterir. Karmaşık ve bütünüyle yeni devinimleri yineleyebilir ve bunlara oyununda yer verir.

18-24 aylar arasında; bebek artık zihninden sonuca götürecek yollar düşünür, zihinsel sembolleri kullanarak (tabure, sopa gibi) istediği şeye ulaşmaya çalışır. Yine sembol kullanma yeteneğine bağlı olarak , oyunlarında da büyük ölçüde değişiklik görülür. Etkilendiği örnek görüş alanında bulunmasa da onun davranışlarını taklit edebilir.

1.e. DİL GELİŞİM

Konuşmayı öğrenmek uzun ve karmaşık bir olgudur. 0 ile 12-15 ay arası çocuk iletişimini mimiklerle, ağlama biçimleriyle ve anlamsız mırıldanmalarla dile hazırlık şeklinde yapar. İlk sözcükler genellikle birinci yılın sonlarında kullanılmaya başlar. 9-18 aylar arasında iki sözcükle farklı anlamların ifade edildiği cümlelerin

kurulduđu dönem bařlar. ocuđun ilk konuřmaları ncelikle gnlk yařamlarında yakından ilgilendikleri ve onlar iin iřlevi olan objelerle ilgilidir.

Sesli uyarıcıları bol evrede yetiřen bebek, daha fazla seslendirme etkinliđinde bulunmakta ve daha eřitli sesler ıkarabilmektedir. Genizden konuřanlar incelendiđinde, genellikle stleri ok yavař emdikleri, bu nedenlerle annelerin biberon deliđini fazla geniřlettiđi đrenilmiřtir, ancak bu konuřmaya yardımcı olacak olan normal emmeyi engellediđi iin nerilmemektedir. Biberon deliđi geređinden fazla kk olanlarda ise ileri de peltek konuřma olabileceđi iin bu da nerilmemektedir.

0-6 ay arasında; bir yařından nce ocuk dili anlamlı řekilde kullanamaz, ancak seslendirme (vocalisation) iřlevi vardır. Birinci ay sresince bebekte seslendirmelere pek sık rastlanmaz.

6.ay. Bu aydan itibaren bebeđe bir ses verildiđinde o da bir sesle tepkide bulunur. Kendi ıkardıđı sesleri dinlediđi gibi bařkalarının ıkardıđı sesleri de dinlemeye bařlar. Bu toplumsallařmıř seslendirmedir.

8 ay. Sesli ifadeleri duygularını aıđa vurur.

10 ay. İřittiđi sesleri taklit eder gibi grnr, ancak bařarılı olamaz.

12 ay. ocuk ilk anlamlı szcđn genelde bir yař civarında syler. Bazı szck ve basit emirleri anlar. Yetiřkinin ıkardıđı sesleri papađan gibi yineler ancak, konuřmasında anlařılır bir akıcılık yoktur.

18 ay. 18. ay civarında ocukların kelime bilgisi artmaya bařlar. Ancak ocuk az sayıda kelime bilgisine sahip olduđu iin bildiđi kelimelerle genellemeler yapar (ođu yiyeceđe birden mama demesi gibi). ocuk iki nesne arasında ayırım yaptıka yeni szcđe gereksinim duyar.

İkinci yař 2 yařına gelince iki szckl cmleler kurmaya bařlarlar ve evrelerindeki hemen her řeyi isimlendirirler. Cmle kurarken cmlenin anlamı iin nemli olmayan takıları atarlar.

Konuşmayı geciktiren öğeler;

- Duygusal çatışma, sevgi, şefkat eksikliği gibi.
- Münakaşa, dilin sürekli münakaşa etmek için kullanılan ortamda büyüyen çocuklar.
- Aşırı düşkünlük, bu tür çevrede çocuğa konuşmak için yeterince fırsat verilmez.
- İlgisizlik.

1. f. İLETİŞİM BİÇİMLERİ

Sözel tepkiler ile çocuğun konuşmalarına yanıt verilecek böylece kendine olan güveni artacak, atılımda bulunmak için teşvik edilmiş olacaktır. Anne çocuğuna iletmek istediği mesajı kendi ifadesiyle yineleyerek, doğru anlayıp anlamadığını denetlemesi ile çocuk sonraki iletişimlerinde kendini daha açıkça ifade edebilecek ve kendi eylemlerinin başkalarının üzerinde etkili olduğunu görerek kendine olan güveni artacaktır.

Duruma göre tepki türlerinin ayarlanmasında önemli olan yetişkinin duruma göre tepki türlerini ayarlamasıdır. Çocukların kendiliğinden olan iletişimleri: İstek bildiren iletişimler, bilgi aktaran iletişimler ve öğrenmeye ilişkin iletişimler olmak üzere 3'e ayrılır.

Çocuğun isteğinin yerine getirilemeyeceği durumlarda istediği şeyin yerine geçecek başka olumlu bir şey önerilmeli, aynı zamanda basit sözcük ve kavramlar kullanarak, yasaklamanın nedeni açıklanmalıdır.

İki yaşındaki çocukların keşfetme isteklerini kuvvetlendirmek için, denetleyici-kısıtlayıcı konuşmaların elden geldiğince az sayıda olması gerekir. Bunun için de çevredeki tehlikeli ve kolay kırılacak nesnelerin kaldırılarak çocuğun görüş alanının dışında tutulmalarında ve böylece çocuğun kısıtlanmadan rahat hareket edeceği bir alanın sağlanmasında yarar vardır.

Etkin öğretimin temeli olan tepkisel öğretim çocuğun konuşmalarına verilen tepkide bir seri öğretici unsurlarda eklenmesidir. Spontan öğretim ise yetişkinin durup dururken renklere, sayılara ilişkin konuşmaya geçmesidir.

Onaylama çocuğun sürekli atılımlar yapan aktif bir keşfedici olarak kabul edildiğini belirtme açısından önemlidir.

Tüm bu iletişim yolları, çocuğun sadece dil ve zeka açısından gelişimini tamamlamakla kalmaz, çocuğun gelişmekte olan egosunu da güçlendirerek kendine güvenen, atılımlardan çekinmeyen, duygusal yönden sağlıklı ve öğrenmeye karşı güdüsü (motivasyonu) artmış bir birey olarak yetişmesini de sağlar.

2. OKULÖNCESİ DÖNEMİ (3-6 YAŞ)

Üç yaşından itibaren oyun çağına giren çocuk, motor becerilerinin gelişmesiyle çevre üzerinde egemenlik kurmakta ve bunu giderek genişletmektedir. Sayı sayma, şarkı şiir öğrenme ve çevresindeki dünya hakkında sorular sorma gibi alanlarda dil ve zihinsel yetenekleri ilerlemektedir. Üç yaşındaki bir çocuk artık çevresinde kendisinden bağımsız bir dünyanın varlığını ve kendisinin de o dünya içinde bir birey olduğunu kabul etmiştir.

3 yaşındaki çocuk koşarken ve büyük oyuncakları itip çekerken önüne çıkan engelleri aşabilir, üç tekerlekli bisiklete binebilir. Kendi giysilerini kısmen giyebilir. 3 yaşındaki çocuğun bildiği kelime sayısı 1000'e ulaşır. Uyku ve temizlik alışkanlıkları büyük ölçüde kazanılmıştır. Mükemmele yakın bir şekilde kendi kendilerine yemek yemeyi başarabilirler. Çocuğun sfinkter kaslarını kontrol etmeyi başardığı 2 yaşlarından sonra başlatılan tuvalet eğitimi 3. -4. yaşlarda artık sonuç vermeye başlamıştır. Bu yaş grubu çocuklar son derece ben-merkezcildirler ve çoğunlukla kendi başlarına oynarlar. Konuşma ve cümleler 3 yaş çocuğunda dilbilgisine daha uygun hale gelmiştir. Artık aralarında neden-sonuç ilişkisi bulunan düşünceler, bileşik önermeler alarak tek bir cümlede ifade edilmeye başlar, ancak konuşurken başkalarının görüş açısını dikkate almaz. Dil, hareket ve toplumsal gelişim yönünden, büyük ilerleme gösteren 3 yaş çocuğu zengin bir hayal gücüne sahiptir ve bunlar gerçek olaylar, gerçek kişilermiş gibi davranır. Yetişkinlerin giysilerini giymekten, onların davranışlarını taklit etmekten, ev işlerine yardım etmekten, büyüklerin çeşitli davranışlarını yinelemekten zevk alır. Ayrıntıya girmeyen küçük kısa hikayelerden hoşlanır.

4 yař ocuęu isteklerinin anında yerine getirilmemesini anlayıřla karřılamayı renmeye bařlar. O artık kendi dıřındaki dnyanın kuralları olduęunu ve bařkalarının hak ve istekleri olduęunu grr ve beklemeyi renir. 4 yařında,  yařına gre daha sakin, daha uyumlu ve hareketlerini daha kolay kontrol edebilecek durumdadır. Bu dnemde ocuk kendisiyle oynayacak bir ya da iki arkadařını semeye bařlar. Oyun arkadařları ilkokula bařlayana kadar her iki cinsten de olabilmektedir. Rahata kořmayı, zıplamayı, elini ve parmaklarını kullanmayı bařarabilir. Kaęıt, kalem, fıra ve boyalar bir nceki yařından daha ustalıkla kullanılmaya bařlanmıřtır. evresini tanıma abası iinde olduęundan srekli sorular sorar ve aıklamaları dikkatle izler. Yetiřkinlerle olumlu iliřkilerini srdrrken kendi yařıtı olan ocuklarla daha uzun sre birlikte olmaya bařlar. Drt yař ocuęu son derece aık szldr, dřnceleri somuttur.

5 yař: Bu dnemde ocuk daha bilgili ve olgun bir birey grnmndedir. evresine karřı dosta bir yaklařım iindedir. ocuk evresine ait yeni keřiflerde bulunur, yetiřkin desteęine daha az ihtiya duyar. Kaslarının kontrol geliřmiřtir. Dzenli cmlelerle insanlarla olan kiřisel ve sosyal iliřkileri artmıřtır. Hep konuřmak ister. Yetiřkinler gibi uzun cmleler kurmaya alıřır. Olayları ve masalların sırasını bozmadan anlatır. Oyunlarında genellikle yetiřkinin ciddi uęrařlarını konu alır, oyunlarda ğretmen, otobs řofr, anne-baba, doktor olur. Ev, el iřlerine de ilgili olduęundan tamamlayabileceęi grevler verilmeli ve bylece sorumluluk duygusunun geliřmesi desteklenmelidir. Grup oyunlarında beraberlik daha uzundur, grup yeleri kuralları birlikte koyarlar. Genellikle canlı, neřeli ve hareketli bir grnm iindedir. Kısaca 5 yařındaki ocuktaki, motor dengenin, dřncenin, bireysel-toplumsal iliřkilerin (benlik kavramının); evde okulda ve toplum iinde uyumun daha belirgin olduęu grlr.

6 Yař. Son ocukluk dneminde ocuk, motor ve dil geliřimi aısından byk ařamalar kaydetmiř ve dengenin geliřmesi sonucu hızlı yryebilen, futbol oynayabilen, el-gz koordinasyonunun geliřmesi sonucu iki eli de baęımsız kullanabilen bir birey haline gelmiřtir. Altı yař ocuęu deęiřmekte olan bir ocuktur. Anneler ocuklarındaki bu ani deęiřiklikleri “ Bu ocuęa ne oldu? Bilmiyorum, ok deęiřti” řeklindeki szckleriyle

dile getirirler. Daha tembel ve kararsız bir görünümde dirler. Altı yaş çocuğunun ince motoru oldukça gelişmiştir. El işlerinde daha beceriklidirler. Kesip yapıştırır, boyama yapar, resim yapar, tüm araç ve gereçleri iyi kullanır. Oyunlarda ve ilgi alanlarında kız ve erkek çocukları arasında farklılıklar gözlenir. Bir çok hayali role girerler. Grup oyunlarından çok hoşlanırlar. Bazı sorumluluklar yüklenir, söylenenleri dikkatle dinlerler. Kendisiyle gerçek nitelikte eğitim uygulamaları yapılacak bir çağa gelmiştir.

Oyun:

Okul öncesi çağıdaki çocuğun temel uğraşı, öğrenme için kullanılan başlıca yoldur. Oyun, çocuğun sosyalleşmesini sağlar, duygularını ifade edebilmesi ve büyümesini yansıtabilmesi için en uygun yoldur. Çocuğa alınacak oyuncaklar pahalı bebek ve elektronik oyuncaklar değil, çocuğun güvenle ve çok amaçlı olarak kullanabileceğı biçimde seçilmelidir.

Okul Öncesi Eğitim Kurumları:

Günümüz toplumlarında çocuğun giderek artan güvenli oyun imkanı ve yaşlıları ile birlikte bulunma ve sosyal gelişim ihtiyaçlarına cevap verebilmek açısından önemli bir görevi yerine getirmektedirler. Bu nedenle yalnızca çalışan annelerin değil, evde çalışan annelerin de çocuklarını bu tür eğitim kurumlarına göndermeleri özellikle 4 yaşından sonra desteklenmelidir.

Kitle İletişim Araçları:

Ülkemizde en sık kullanılan kitle iletişim araçları arasında özellikle kitap, radyo ve televizyon sayılabilir. Kitaplar, çocuğa sundukları zengin ve çeşitli bilgilerle onun doğal öğrenme isteğini besleyerek gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunurlar. Radyo, yalnız işitme duyusuna yönelik olduğu için çocuk dikkatini yoğunlaştırmayı ve dinlemeyi öğretir. Değişik seslerin çocukta bıraktığı izlenimler çocuğun hayal gücünün gelişmesine katkıda bulunur. Televizyon, çocuğun bütün gününü başında geçirecek bir araç olarak değil, sadece günlük yaşamda karşılaşabileceklerinden çok daha çeşitli konularla ilgili bilgi ve izlenimler edinmesine

yardımcı bir araç olarak görülmelidir. Temel ihtiyaçların kazanılmasında ailenin rolü

Açlık ve iştah

Açlık duygusu midede meydana gelen kısa aralıklı kasılmaların oluşturduğu gerilimdir. Buna çoğu zaman genel bir huzursuzluk ve halsizlik de katılır. İştah yemek yemeye yönelik fizyolojik bir ihtiyaçtır. Açlık duygusu bebeklik döneminde bir gün içinde 8 kez görülür, çocukluk ve yetişkinlikte ise 3-5 defaya iner. Sevgi, elem, öfke ve hiddet iştahı bozucu etkenleridir. Ana babanın görevi, açlık ve iştah duygularının sağlıklı bir şekilde gelişmesini ve yemek yeme zamanlarının doğru biçimde yerleşmesini sağlamaktır. İlk ayların beslenme yöntemi meme ve biberondur. Bu yöntemler kullanılırken bedene kulak verilmeli, mide açısından hazım için uygun zaman aralıklarının geçmesine ve bedensel olarak açlık duygusunun oluşmasına dikkat edilmelidir. Ağlama ve huzursuzluk nöbetleri meme ile geçirtilmiş bebekler, ileri yıllarda, mutluluğu buzdolaplarında aramaya, aç olunmadığı halde yemek yemeye ve yeme düzeninin dışında ufak tefek, besin değeri olmayan ama ağız dolduran ve tat veren besinlere yönelirler. Bebeğin psikolojik ihtiyaçlarını da düşünerek beslerken kucakta sevgi ve ilgiyle tutulmalıdır. Çocuk ilk beslenme kalıplarını alırken, onu çok hızlı beslemek, gürültülü ve huzursuz bir ortamda tutmak, sevmediği şeyleri yemeye zorlamak olumsuz yaşantılara sebep olur.

Uyku alışkanlığının kazanılması

Fizyolojik olarak bebek rahim içi hayattan rahim dışı hayata geçtiğinde gününün üçte birini uyanık, üçte ikisini ise uykuda geçirir. İlk 40 günden sonra uzun uykuların ağırlıklı olarak akşam saatlerine, özellikle de 23-24'ten sabah 6-7'ye doğru kayması beklenir. Uyku sırasında fizyolojik REM ve NONREM dönemleri vardır. NREM uykusunun da dört basamağı vardır ve bu basamaklar boyunca uyku derinleşir. Bu dört basamaktan en derin uykunun uyunduğu delta basamağından sonra REM uykusuna geçilir. NREM bölümü, insanın bedensel dinlenmeyi, REM uykusu ise psikolojik dinlenmeyi sağlar. Rüyalar da REM döneminde görülmektedir. Bebeğe ilk yıllarda REM uykusu yetişkinlik dönemlerindeki REM uykusunun süresinden çok daha uzundur.

Doğumdan sonra ortalama olarak uykunun % 50'sinden fazlası REM'dir. Özellikle 36. aydan itibaren uyku kalıpları yetişkinlik kalıplarına benzemeye başlar.

Rahat bir uyku için gereken dış koşullardan birinci ve gerekli en temel unsur, kişinin günlük ritmine uygun saatlerin uyku için kullanılmasıdır. Bunun yanında uyku sırasındaki gürültü, ışık, oda sıcaklığı, uykudan önce yenilen besinle ve yatağın kalitesi de önemli dış koşullardır.

Uyku için en elverişli oda sıcaklığının 17-24 C arası olduğu belirlenmiştir. Yatak kalitesinde önemli olan bedenin S şeklindeki esas yapısını zorlamayacak bir yatak kullanılması ve başa çok az bir yükseklik sağlanmasıdır. Uykuda önce verilen süt ve bal uykuya geçişi ve uyku derinliğini artıran bazı hormon benzeri maddelerin salınımına yardımcı olmaktadır.

Tuvalet eğitiminin kazandırılması

Çocuk genellikle 20 aylık olduktan sonra tuvalet eğitimi için yeterli olgunluğa ulaşmaktadır. Buna rağmen bu olgunluğa bazı çocuklar 18. ayda, bazıları ise 24. ayda ulaşabilirler. Bu nedenle çocuğun bir yaş dolaylarında olduğu dönemde tuvalet eğitime başlamak son derece sakıncalıdır. Tuvalet eğitime başlamadan önce mesane kontrolü, bedensel olarak hazır olup olmadığı ve zihinsel gelişiminin değerlendirilmesi önerilmektedir. Eğitim sırasında bezlerin terk edilmesi hem gündüz, hem de gece için geçerlidir. Eğitim süresince başarıyı kutlamak, olumlu geri bildirimler yapmak ve ödüllendirici yaklaşımlardan yararlanılabilir.

3. SON ÇOCUKLUK DÖNEMİ

Bedenin ve hareketlerin gelişimi: İlkokul döneminde fiziksel büyüme-gelişme yavaş fakat kas dokusu gelişimi hızlıdır. Bu nedenle kaslarla iskeletin birbirine uyuşması sırasında "büyüme ağrıları" görülür. Büyük kas becerilerinin yanı sıra, küçük kas becerilerinde de yaşla artan düzenli ve sürekli gelişme, olgunlaşma söz konusudur. Bu dönemde çocuk, bireyselleşmenin adımlarını atarak, bir birey olarak toplumda yer almaya başlar. Çocuğun zihinsel ve sosyal becerileri, hayal kurma, canlandırma ve espri yetenekleri gelişir. Bu dönem çocuğu sürekli canlı ve hareketlidir. Oyun ve ilgi evden sokağa kaymıştır.

İlkokul birinci sınıfta yazı yazmayı öğrenebilen çocuk el yazısını ancak ikinci sınıfta becerebilir. Okul çağı çocuğunun konuşmasında da belirgin gelişmeler olur, sözcük dağarcığı genişler ve ilkokulu bitiren çocuğun 50. 000 sözcük bildiği varsayılır. Bu dönemde niçin, ne, nasıl soruları çok sorulur. İlkokul çocuğunda pek çok kavram da gelişmiştir. 5 yaşındaki çocuk sağ-sol kavramını öğrenir. Ama kendinizin sağınızı-solunuzu sorarsanız bilemez. İlkokul dönemindeki çocuk bunu gösterebilir. Şekil, boyut, uzaklık, sayı, zaman kavramları da gelişir. Ancak çocuğun en zor öğrendiği kavram ölüm kavramıdır. 2-7 yaş dönemindeki çocuklar ölümü geçici bir durum olarak düşünürler. 6-7 yaşından itibaren ölümün nedenleriyle ilgilenmeye başlarlar. 9-15 yaş arasında da yetişkinler düzeyinde ölüm kavramı gelişir. 8-9 yaşından önce çocuklar kuralların nedenini, anlamadan ya da farkında olmadan ailelerinden, çevrelerinden öğrenirler. 9-10 yaşından itibaren kuralların nedenini ve anlamını fark etmeye başlarlar. Akran grupları 6-12 yaş döneminde gelişir ve çocukların sosyalleşmesinde önemli rol oynarlar.

4. ERGENLİK DÖNEMİ

10-12 yaşlar arası önergenlik (buluğ öncesi, prepuberte), 12-15 yaşlar arası ergenlik (buluğ, puberte, ilk gençlik), 15-17 yaşlar arası delikanlılık dönemi olarak tanımlanabilir. Bu dönem erişkinlik çağına dek sürer. Ergenlik döneminde kız ve erkek çocukta cinsiyetle ilgili içsalgı bezleri işleve başlar ve böylece kadın ve erkek olmakla ilgili bedensel değişiklikler hızlanır. Bedensel olan değişme ve gelişmeyle birlikte ruhsal ve toplumsal değişme ve gelişme de olur. Böylece cinsel benlik ya da kimlik kazanılır. Gençte kendi beden yapısına, değişen gelişmelere ilişkin birbirine karşıt, çelişik, değerlendirmeler ve düşünceler ortaya çıkar. Bir yandan, beden yapısının, yüzünün çirkinleştiğini düşünüp kaygı duyar, sıkılıp üzülür. Hatta utanır. İçine kapanır, çevreden uzaklaşır. Öte yandan, bedenindeki değişme ve gelişmeleri ortaya çıkarmak, kazandığı güzellikleri başkalarına göstermek için çaba harcar. Gençlik çağında çirkinlik ve güzellik kavramlarının oluşmasında çocukluk çağı yaşantıları ve ailenin tutumu önemli rol oynar. Gençlik çağı abartılmış, aşırı, çabuk ve kolay değişen duygulanım ve coşkularla doludur. Başarı, çalışma, yaratıcılık, verim düşer. Kendisini evrenin merkezinde etkin ve güçlü gören

genç, anne babasını etkisiz, güçsüz, yetersiz görmeye başlar. Gence her an türlü kaynaklardan gelen iletilerin özdeşleşme süreci içinde bütünleşip genç tarafından benimsenenleri gencin kimliğini, kişiliğini oluşturur. Genç alabildiğine özgür ve bağımsız yaşamak için her türlü çabayı gösterirken ailenin ekonomik durumunu görmezlikten gelir. Çalışmak, başarılı olmak gibi sorumlulukları olduğunu unuttur. Özerklikle sorumluluk arasındaki denge sağlıklı iletişim ve özdeşleşmeyle kurulur. Böylece genç dengeli, düzenli, tutarlı, gerçekçi davranmayı öğrenir. Özdeşleşme sürecindeki iletişimler, denediği roller, kullandığı davranış kalıpları birbiriyle çatışırsa genç kendi kimliğine yabancı kalır ve "kimlik bunalımı" gelişir.

Ergenlik döneminin ilk yıllarında genç, duygu ve düşünceleriyle bir düş, düşlem dünyası yaratır ve onun içinde yaşar. Genç kişiliğinin gerçek sınırlarını çizemez ve başkalarının kendisini anlamadığı, dinlemediği kanısındadır. Gençlik çağının başında olan hızlı ilerleyen bedensel değişme ve gelişme zamanla yavaşlar ve durur. Bunu ruhsal ve toplumsal değişme izler. Gençlik döneminin başlangıcı ruhsal bakımdan duyguların egemen olduğu çelişkili düşüncelerin ve davranışların bulunduğu bir geçiş dönemidir. Kimisinde hafif, kimisinde gürültülü geçer. Sonuçta genç bilinçli ve bilinçsiz olarak kişiliğini oluşturur. Bu oluşum içinde özdeşleşme yapar ve özerkliğin, özgürlüğün, sorumluluğunun dengesini kurar.